

zofická terapia literárnej vedy (2009), v ktorej sa v nepatrnom prepracovaní objavili niektoré texty predchádzajúceho titulu.

V diele Nory Krausovej sa zračia viaceré peripetie cesty slovenskej literárnej vedy za profesionalizáciu tejto „mäkkej“ disciplíny v politicky zložitom 20. storočí. Nádanie čítať sa v strete s dobou zmenilo na úsilie objektívne vyjadriť literárnu hodnotu. Metodologickou prísnosťou voči predmetu akoby si chcela vytvoriť spoľahlivý filter a ochranu pred nečakanosťou zmien sveta.

Jelena Paštéková

Za Zdeňkom Beranom

Vo veku sedemdesiatšedem rokov zomrel 4. októbra 2009 v Bratislave doc. PhDr. Zdeňek Beran, CSc. Rodák z Týniště nad Orlicí (18. februára 1932), absolvoval na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe štúdium bohemistiky a rusistiky (1955), niekoľko rokov pôsobil ako asistent na Vysokej škole ruského jazyka a literatúry v Prahe (1955 – 1959). Celý jeho ďalší profesionálny i osobný život bol spojený s Bratislavou. Od roku 1959 až do odchodu do dôchodku v roku 1997 prednášal dejiny českej literatúry a slovenskú literatúru obdobia realizmu na Katedre slovenskej literatúry a literárnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, pričom v pedagogickom pôsobení na čiastočný úväzok pokračoval do roku 2000. V roku 1996 stál pri pokuse konštituovať študijný odbor český jazyk a literatúra na Katedre slovanských filológií FFUK, ktorý však po jeho odchode, bohužiaľ, zanikol.

Osobnosť Zdeňka Berana a jeho pôsobenie v slovenskom kultúrnom živote charakterizuje diskretnosť, zdržanlivosť. Skromne, bez snahy strhávať na seba pozornosť pôsobil v univerzitnom aj vedeckom prostredí. Jeho erudovanosť a široký intelektuálny rozhľad boli pritom nesporné. Vedia o tom aj generácie študentov, ktorým sa usiloval sprostredkovať čo najviac zo svojich širokých vedomostí. O korektnosť, ktorá bola ďalšou z vlastností Z. Berana, dbal v bežných medziľudských vzťahoch aj pri svojom sledovaní vzťahov slovenskej a českej literatúry. V prostredí katedry pozitívne pôsobila jeho žičlivosť pri práci, ochota pomôcť, schopnosť byť tu pre druhých a nezaťažovať ich sebou samým i schopnosť vedieť si tolerantne vypočuť názor odlišný od svojho. V čase príchodu viacerých mladých pracovníkov na katedru vytváral akési generačné premostenie, nie tak svojím vekom, ako skôr schopnosťou prekonávať generačné rozdiely nevtieravým ponúknutím priateľského vzťahu.

Ako v pedagogickej, tak aj vo vedeckej práci sa Zdeňek Beran celoživotne orientoval rovnako na českú i slovenskú literatúru, pričom jeho „zabývanie sa“ nimi možno charakterizovať ako skutočné „zabývanie sa“ v oboch literatúrach, ich dôverné poznanie, porozumenie pre ich špecifiká i skúmanie príbuzností. Jeho kandidátska práca s názvom *Literárne súvislosti, vzťahy a interpretácie* (1978) tiež napovedá o tejto orientovanosti. Záujem Z. Berana sa koncentroval najmä na literatúru 19. storočia, či parafrázujúc názov jeho habilitačnej práce (1980), na literatúru „od romantizmu k moderne“, i keď nechýbali ani výraznejšie presahy k literatúre 20. storočia.

V komparatívne orientovanej línii svojich prác publikoval Z. Beran viacero podnetných, materiálovo dobre podložených štúdií. Patrí medzi ne *Kontext slovensko-český*, kde s prihliadnutím na širšie európske pozadie konfrontoval slovenskú a českú romantickú historickú novelu. Próze toho istého obdobia s témou zo súčasnosti je venovaná štúdia *Jozef Miloslav Hurban a česká próza*, skúmajúca typologické súvislosti i kontaktové vzťahy slovenského autora s J. K. Tylom. K ďalšiemu literárnemu obdobiu sa viaže štúdia *České analógie Eleny Maróthy-Šoltésovej* a časový oblúk tejto línie uzatvára štúdia *Vilém Závada a slovenská literatúra*.

V línii výskumu venovanej slovenskej literatúre sa Z. Beran koncentroval na obdobie realizmu. Spúšťal sondy najmä do diela S. H. Vajanského a Ľ. Podjavorinskej. V štúdiu *K začiatkom Vajanského prozaickej epiky* prostredníctvom porovnania dvoch próz tohto autora rozkrýva genézu jeho autorského typu. Štádium formovania sledoval aj u Ľ. Podjavorinskej v štúdiu *Dve poviedky Ludmily Podjavorinskej*. K tejto autorky sa vrátil v analýze jej novely z neskoršieho obdobia *Žena*, všímajúc si prednostne jej jazyk a štýl. Kultivované a s porozumením je napísaná aj štúdia venovaná jednému z autorov moderny *Zmyslové ladenie Kraskovej poézie*. Z. Beran je tiež spoluautorom *Slovníka slovenských spisovateľov*, do ktorého prispel viacerými heslami, najmä o autoroch obdobia realizmu.

Štúdie a články Z. Berana o českej literatúre vznikali zväčša ako doslovy k slovenským vydaniom diel českých spisovateľov v edícii Čítanie študujúcej mládeže vo vydavateľstve Tatran, ktoré sám edične pripravil. Obsiahli široké spektrum autorov od romantizmu po súčasnosť (od K. H. Máchu cez J. Nerudu, J. Wolkra, J. Otčenáška až po B. Hrabala, aby som spomenula aspoň niektorých). Nešlo mu len o informatívne priblíženie českého autora slovenskému čitateľovi, zreteľná je v nich snaha o hlbší ponor do diela a jeho rozkrytie. Predovšetkým českú literatúru, odbornú i beletristickú, sledoval Z. Beran aj ako recenzent, ale príležitostne recenzoval aj slovenskú tvorbu. Kapitoly o českej literatúre participoval aj na tvorbe stredoškolských učebníc.

Aj keď v posledných rokoch boli kontakty Zdeňka Berana s bývalými spolupracovníkmi dosť sporadické, jeho odchod bol pre nás nečakaný, správa o ňom všetkých zaskočila a zaboľela. Zostáva naňho spomienka ako na vzácne ľudského, korektného človeka, kolegu a priateľa, ktorý nám bude chýbať. Zostávajú výsledky jeho práce, vedeckej aj tej, ktorou sa ako pedagóg podpísal na generáciách študentov.

Anna Kruláková

Za Milošom Tomčíkom

Dňa 15. októbra 2009 zomrel Miloš Tomčík (narodil sa 19. 9. 1922), výrazná osobnosť slovenskej kultúry, literárny historik, teoretik, kritik, vysokoškolský pedagóg, spolupracovník vedeckého štatútu slovenskej literárnej vedy, ktorý zanechal viditeľné stopy v celom literárnom priestore na Slovensku, no vďačíme mu aj za rozširovanie vedomostí a informácií o slovenskej literatúre v blízkom i vzdialenejšom zahraničí. Jeho dlhodobý pobyt v Prahe (1960 – 1975) bol veľkým prínosom pre slovakistiku. Vychoval početných